

اعتبار سنجی برنامه درسی مبتنی بر شایستگی عمومی برای دوره دوم متوسطه نظری

رضا ابدلم^{۱*}، عباس قلتاش^۲، فائزه ناطقی^۳R. Abdlam^{1*}, A. Gholtash², F. Nateghi³

پن‌پیش مقاله: ۱۴۰۰/۰۱/۲۰

دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۰۷/۲۴

Received Date: 2020/10/15

Accepted Date: 2021/04/09

چکیده

هدف: هدف از این تحقیق اعتبار سنجی برنامه درسی مبتنی بر شایستگی عمومی برای دوره دوم متوسطه نظری بود. **روش‌ها:** روش تحقیق از نوع آمیخته اکتشافی (کیفی-کمی) بوده که داده‌های آن به شیوه میدانی و با استفاده از پرسشنامه جمع‌آوری گردید. جامعه آماری شامل متخصصان برنامه‌ریزی درسی و کلیه دبیران و کارشناسان دوره متوسطه نظری استان فارس می‌باشد. نمونه آماری در بخش کمی در دو مرحله انتخاب گردید در ابتدا ۱۰ نفر از متخصصان برنامه‌ریزی درسی به صورت هدفمند انتخاب و سپس از بین کلیه دبیران و کارشناسان دوره متوسطه نظری استان فارس که در زمینه برنامه‌ریزی درسی صاحب‌نظر بودند ۸۰ نفر به‌عنوان نمونه آماری به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزار اندازه‌گیری برای جمع‌آوری داده‌های، در مرحله کیفی شامل تحلیل محتوای قیاسی و در مرحله کمی پرسشنامه‌ای است که براساس یافته‌های بخش کیفی تدوین شده است که روایی صوری پرسشنامه مورد تأیید ۱۵ تن از اساتید علوم تربیتی همچنین پایانی آن‌ها با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۹۲ مورد تأیید قرار گرفت. داده‌ها با استفاده از تحلیل محتوای کیفی با نظام مقوله‌بندی قیاسی و روش‌های کمی از جمله تحلیل عاملی از طریق نرم‌افزار SPSS تحلیل شدند.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که ویژگی‌های عناصر برنامه درسی شامل اهداف، محتوا، روش و ارزشیابی هستند که یافته‌ها مرتبط با عناصر اصلی هدف، محتوا، روش و ارزشیابی را مورد تأیید قرار داد. همچنین ویژگی‌های عناصر برنامه درسی مبتنی بر شایستگی عمومی برای دوره دوم متوسطه نظری استخراج و طراحی شد. همچنین می‌توان نتیجه گرفت که فرایند، مراحل و چگونگی ارائه الگوی برنامه درسی مبتنی بر شایستگی عمومی برای دوره دوم متوسطه نظری، منتج از پژوهش‌های پیشین در رابطه با موضوع بود. الگوی مذکور پس از اعتباریابی توسط متخصصان و صاحب‌نظران و اعمال تعدیل‌ها، مورد تأیید قرار گرفت. نتایج این پژوهش می‌تواند در طراحی برنامه درسی مبتنی بر شایستگی مورد استفاده قرار گیرد.

کلید واژه‌ها: اعتبارسنجی، برنامه درسی، شایستگی عمومی، دوره دوم متوسطه نظری

۱. دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی واحد اراک دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک، ایران

۲. دانشیار گروه علوم تربیتی واحد مرودشت دانشگاه آزاد اسلامی مرودشت، مرودشت، ایران

۳. دانشیار گروه علوم تربیتی واحد اراک دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک، اراک، ایران

مقدمه و بیان مسئله

برنامه درسی مبتنی بر شایستگی از حیث ویژگی‌های منحصربه‌فرد خود، در سال‌های اخیر مورد توجه خاص اغلب نظام‌های آموزشی جهان قرار گرفته است. به‌زعم صاحب‌نظران، نقاط قوت این رویکرد موجب شده است که میزان استفاده از آن رو به افزایش باشد (Parson and et al., 2018). برنامه درسی مبتنی بر شایستگی بر مبنای تشخیص و تعیین شایستگی‌ها صورت می‌گیرد. دانش و مهارت‌های موردنیاز نیز با توجه به شایستگی‌های تعیین‌شده مشخص می‌شوند (Dochy and Nickmans, 2005). برای رسیدن به این مهم توجه به آموزش مبتنی بر شایستگی و به‌تبع آن برنامه درسی مبتنی بر شایستگی در ده سال اخیر با سرعت بیشتری رو به گسترش نموده است (Koenen, Dochy and Berghmans, 2015). کارایی هر سیستم آموزشی تا حد زیادی به برنامه درسی طراحی‌شده برای آن بستگی دارد. برنامه درسی یکی از محرک‌های اصلی جهت موفقیت در هر برنامه آموزشی است. اگر ضرورت‌ها و شایستگی‌های لازم در طراحی برنامه درسی در نظر گرفته نشود، نتیجه آن برنامه درسی خواهد بود که فاقد کارایی لازم جهت پاسخگویی به نیازهای صنعت و بازار کار خواهد بود. برنامه درسی یکی از محرک‌های توفیق برنامه آموزشی در رسیدن به هدفش می‌باشد (Sudsomboon, 2007). بدون شک دوره متوسطه در نظام آموزش و پرورش، از اساسی‌ترین و مهم‌ترین مقاطع تحصیلی است و به جرات می‌توان گفت هیچ‌یک از دوره‌های تحصیلی از چنین اهمیتی برخوردار نیستند (Tajik, 2004). وظیفه‌ی آموزش متوسطه، آماده ساختن جوانان برای انتخاب مسیرهای زندگی و شکل دادن به این مسیرها در جهت قبول مسئولیت‌ها در آینده است (Gentry and Hubbard, 2004). دوره متوسطه، از لحاظ مبانی فلسفی، زیستی، روانی و اجتماعی دوره بسیار مهمی است. دوره‌ای که آموزش عمومی را به آموزش عالی پیوند می‌دهد و گروه کثیری را برای ورود به جامعه و بازار کار مهیا می‌کند؛ از این رو هر نوع نارسایی و خلل در این دوره مستقیماً بر عملکرد و کیفیت هر دو حلقه آموزش، عمومی و عالی تأثیر بسزایی خواهد داشت (Safi, 2011). الگوی شایستگی‌ها در یک نظام آموزشی می‌تواند کاربردهای مختلفی داشته باشد از جمله این که می‌توان برای نیازسنجی آموزشی افراد، تهیه و ارزشیابی برنامه آموزشی، ارزشیابی کارآیی، اثربخشی آموزشی و نهایتاً برنامه‌ریزی برای رشد، پیشرفت خود بکار رود (Byham and Moyer, 2002). در واقع این بدین معناست که کل فرایند طراحی یک نظام آموزشی را می‌توان بر مبنای شایستگی انجام داد. (Walsh, 2002) مزایای استفاده از رویکرد مبتنی بر شایستگی را در آموزش موارد زیر می‌داند:

- ۱- به‌کارگیری رویکرد مبتنی بر شایستگی به شناسایی محتوای نامناسب و زائد کمک می‌کند.
- ۲- رویکرد مبتنی بر شایستگی بر درک و فهم تمرکز دارد تا بر حقایق تفکیک‌شده.
- ۳- رویکرد مبتنی بر شایستگی یک رویکرد بین‌رشته‌ای را در برنامه‌ریزی درسی تشویق می‌کند.
- ۴- رویکرد مبتنی بر شایستگی رویکرد تلفیقی را برای یادگیری و سنجش تشویق می‌کند.
- ۵- رویکرد مبتنی بر شایستگی بیشتر دانش‌آموز محور است تا معلم محور.

قطعاً نظام آموزش مبتنی بر شایستگی دارای یکسری ویژگی‌هایی است که موجب تمایز آن از سایر رویکردهای برنامه‌ریزی آموزشی می‌شود جدول زیر این موضوع را به‌خوبی نشان می‌دهد. تعریف واحد و اصطلاح‌شناسی مشخص و معین در مورد شایستگی و معنا و مفهوم آن وجود ندارد. فرهنگ آکسفورد، شایستگی را به‌عنوان قدرت، توانایی و ظرفیت انجام دادن وظیفه تعریف می‌کند (Zeller, et al., 2016). (Cave and McKeown, 1993) شایستگی را نتیجه به‌کاربردن دانش و مهارت به‌طور مناسب می‌داند

(یعنی، شایستگی = دانش + مهارت) (Ryan and et al., 2011). شایستگی را به‌عنوان ترکیبی از مهارت‌ها، دانش و نگرش‌های موردنیاز برای انجام یک نقش (در اینجا معلمی) به‌گونه‌ای اثربخش، تعریف می‌کند. در این تعریف مؤلفه نگرش‌ها به‌جای توانایی‌ها به‌کار رفته است. در تعریف دیگری، مؤلفه انگیزه به‌جای این دو به‌تعریف افزوده شده است. تعریف (Haunstian, 2000) از این نوع تعریف است؛ وی شایستگی را عموماً به‌عنوان مجموعه رفتارها یا فعالیت‌های مرتبط، انواع دانش، مهارت‌ها و انگیزه‌ها تعریف کرده است.

معروف‌ترین برداشت ارائه‌شده از عناصر برنامه درسی، طبقه‌بندی و الگوی فرانسویس کلاین در الگوی مطالعه مدرسه‌ای می‌باشد (Fathi Vajargah, 2016). جدیدترین دسته‌بندی مطرح در زمینه عناصر برنامه درسی از آکر است که شامل ده عنصر منطق، اهداف، محتوا، فعالیت‌های یادگیری، روش‌های تدریس، مواد و منابع یادگیری، زمان، فضا، گروه‌بندی و ارزشیابی است.

در پژوهشی (Owhadi and Mazāheri, 2011) نیز برای برنامه درسی عناصر بازده‌گانه‌ای مطرح کرده است که عبارتند از منطق، هدف، محتوا، شایستگی‌های معلم، روش‌های یاددهی یادگیری، فعالیت‌های یادگیری، زمان، خانواده، محیط یادگیری، بسته آموزشی، ارزشیابی؛ که البته عنصر خانواده را برای دوره ابتدایی مؤثر دانسته‌اند. (Andronache and et al (2015) در پژوهشی به طراحی الگوی نظام‌مند جهت طراحی برنامه درسی مبتنی بر شایستگی برای علوم اجتماعی و رفتاری پرداخته‌اند. آنان در این زمینه الگویی ارائه کرده‌اند که عناصر اصلی آن را رسالت‌ها، شایستگی‌ها، محتوا (محتوای شناختی، محتوای عملی و محتوای نگرشی)، راهبردهای آموزشی و ارزشیابی و بازخورد تشکیل می‌دهد. به‌زعم این پژوهشگران، شایستگی‌ها از رسالت‌ها استخراج شده و به شایستگی‌های جزئی تقسیم می‌شوند. شایستگی‌های جزئی نیز در بردارنده سه بعد مهارت، دانش و نگرش است. این شایستگی‌ها به‌واسطه سه نوع محتوای مذکور و از طریق راهبردهای آموزشی ارائه‌شده و در نهایت فرایند طراحی با ارزشیابی و ارائه بازخورد شکل می‌گیرد.

برنامه درسی مبتنی بر شایستگی از حیث ویژگی‌های منحصربه‌فرد خود، در سال‌های اخیر موردتوجه خاص اغلب نظام‌های آموزشی جهان قرار گرفته است. به‌زعم صاحب‌نظران، نقاط قوت این رویکرد موجب شده است که میزان استفاده از آن رو به افزایش باشد (Dilmore and et al., 2011). برنامه درسی مبتنی بر شایستگی بر مبنای تشخیص و تعیین شایستگی‌ها صورت می‌گیرد. دانش و

مهارت‌های موردنیاز نیز با توجه به شایستگی‌های تعیین‌شده مشخص می‌شوند (Dochy and Nickmans, 2005). یافته‌های حاصل از تحقیق (Sánchez, 2018) نشان داد نقشه‌های شایستگی ابزار خوبی برای توسعه شایستگی‌های حرفه‌ای هستند. همچنین نتایج (Dey, 2018) نشان داد که فعالیت یادگیری دانش‌آموزان براساس راهبردهای یادگیری مبتنی بر شایستگی است، این فعالیت‌ها شامل، یادگیری آنلاین و تلفیقی، یادگیری مبتنی بر پروژه و جامعه‌محور می‌باشد. این نوع یادگیری منجر به درگیری بهتر دانش‌آموز می‌شود، زیرا مطالب مرتبط به هر دانش‌آموز و متناسب با نیازهای منحصر به فرد آن‌ها است. (Soare, 2015) بیان کردند که تمرکز برنامه‌ی درسی بر شایستگی‌ها، شیوه‌های فعلی طراحی برنامه‌ی درسی را به چالش کشیده و با جلب توجه طراحان برنامه‌ی درسی و آموزگاران، با تغییر عوامل برنامه‌های درسی، منجر به ایجاد ابعاد جدیدی از فعالیت‌های آموزشی می‌شود. محتوای ساختار رشته، باید با طراحی یک موقعیت یادگیری پیچیده که در آن دانش‌آموزان با منابع مختلف به منظور حل موقعیت‌های زندگی تجهیز شوند، جایگزین شود؛ به این ترتیب حصول اطمینان از مشارکت بهتر دانش‌آموزان، موفقیت در جامعه‌ی پست‌مدرن را تضمین می‌کند. یافته‌های تحقیق (Ahmadi, 2019) نشان داد که یکی از رسالت‌های اساسی برنامه درسی مبتنی بر شایستگی، فراهم کردن شرایطی است که در آن منابع انسانی از دانش و نگرش و مهارت‌هایی برخوردار شوند که با نیازها و شرایط متغیر و نوین اقتصادی، صنعتی و بازار مشاغل متناسب و هماهنگ باشند. از این رو، اهتمام به این امر و تسهیل تحقق آن مستلزم بازنگری مجدد برنامه‌های آموزشی و درسی و رجوع به مطالعات میان‌رشته‌ای در درون سیستم‌های آموزشی است. (Shafiee, 2017) بیان کرد که تدوین‌کنندگان برنامه‌های درسی به‌طور اعم (آموزش و پرورش و آموزش عالی) در عصر حاضر و در آغاز قرن بیست و یکم نیز باید به این نکته توجه داشته باشند که برنامه درسی بایستی به‌گونه‌ای تدوین شود که شایستگی‌های لازم (دانش، مهارت‌ها، نگرش‌ها) را به‌منظور موفقیت دانش‌آموختگان در موقعیت‌های شغلی و زندگی‌شان در آن‌ها ایجاد و تقویت نماید.

تحقیق (Hedayati, Maleki, Sadeghi, Sadipoor, 2016) بیانگر این است که ویژگی‌های عناصر برنامه درسی مبتنی بر شایستگی را به ترتیب برای هدف، محتوا و فعالیت‌های یادگیری، روش و ارزشیابی به دست داد و الگوی اولیه برنامه درسی مبتنی بر شایستگی طراحی شد. همچنین فرایند، مراحل و چگونگی ارائه الگوی برنامه درسی مبتنی بر شایستگی، منتج از پژوهش‌های پیشین در رابطه با موضوع بود. الگوی مذکور پس از اعتباریابی توسط متخصصان و صاحب‌نظران و اعمال تعدیل‌ها، مورد تأیید قرار گرفت. نتایج این پژوهش می‌تواند در طراحی برنامه درسی مبتنی بر شایستگی مورد استفاده قرار گیرد. برنامه درسی مبتنی بر شایستگی از حیث ویژگی‌های منحصر به فرد خود، در سال‌های اخیر مورد توجه خاص اغلب نظام‌های آموزشی جهان قرار گرفته است. به‌زعم صاحب‌نظران، نقاط قوت این رویکرد موجب شده است که میزان استفاده از آن رو به افزایش باشد (Dilmore and et al., 2011). برنامه درسی مبتنی بر شایستگی بر مبنای تشخیص و تعیین شایستگی‌ها صورت می‌گیرد.

دانش و مهارت‌های موردنیاز نیز با توجه به شایستگی‌های تعیین‌شده مشخص می‌شوند (Dochy and Nickmans 2015) از این رو با توجه به تحولات فراگیر و گسترده‌ای که در عرصه‌های جهانی دنیای آموزش و پرورش و همچنین نیاز جامعه به دانش‌آموزانی که شایستگی‌های لازم را در عصر تغییر و تحولات حاضر داشته باشند، توجه خاص به برنامه درسی و شیوه انسجام آن با نیازهای جامعه توجه خاص را می‌طلبد. از طرفی وضعیت هدایت تحصیلی دانش‌آموزان در دوره متوسطه که غالباً به سمت رشته‌های نظری و به‌خصوص تجربی رفته‌اند و وضعیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و نیز کار و دانش چندان رضایت‌بخش نیست و مورد توجه مخاطبان قرار نمی‌گیرد، اعتبارسنجی و اجرای برنامه درسی شایستگی می‌تواند جذابیت لازم را برای هدایت دانش‌آموزان به سمت رشته‌های شایستگی محور جلب نماید. از سوی دیگر وظیفه‌ی آموزش و پرورش آن است که در دهکده‌ی جهانی، با کسب آگاهی از دانش متحول کنونی و نیازهای امروز و فردای جامعه با استناد به اسناد بالادستی، با واقع‌نگری و طراحی و ارائه‌ی برنامه‌های آموزشی اثربخش در تعلیم و تربیت شهروندان و در نتیجه توسعه و تعالی روزافزون و همه‌جانبه و پایدار جامعه، به‌طور مؤثر عمل نمایند، به‌طوری‌که برنامه درسی مبتنی بر شایستگی بر رشد شایستگی‌های اساسی موردنیاز فراگیران در زندگی اجتماعی تأکید دارد.

از این روی در این پژوهش سعی بر آن بود که عناصر اصلی و ویژگی‌های آن شناسایی و اعتبارسنجی گردد. لذا با توجه به یافته‌ها و این که برای اولین بار در ایران به‌خصوص در نظام جدید آموزشی این مهم انجام‌یافته است، می‌توان گفت طراحی برنامه درسی مبتنی بر شایستگی عمومی برای دوره دوم متوسطه نظری می‌تواند نقش مهمی در تشخیص و تعیین شایستگی‌ها، دانش و مهارت‌های موردنیاز با توجه به شایستگی‌های تعیین‌شده برای برنامه ریزان درسی به‌خصوص برای دوره دوم متوسطه نظری را فراهم آورد. چراکه، یکی از رسالت‌های اساسی برنامه درسی مبتنی بر شایستگی، فراهم کردن شرایطی است که در آن منابع انسانی از دانش و نگرش و مهارت‌هایی برخوردار شوند که با نیازها و شرایط متغیر و نوین فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی متناسب و هماهنگ باشند. از این رو، اهتمام به این امر و تسهیل تحقق آن مستلزم طراحی و اعتبارسنجی برنامه درسی مبتنی بر شایستگی‌های عمومی در دوره دوم متوسطه نظری می‌باشد؛ بنابراین این امر خطیر ممکن نمی‌گردد مگر این که برنامه درسی مبتنی بر شایستگی عمومی برای دوره دوم متوسطه نظری اعتبارسنجی شود؛ بنابراین طراحی و اعتبارسنجی و اجرای برنامه درسی شایستگی می‌تواند جذابیت لازم را برای هدایت دانش‌آموزان به سمت رشته‌های شایستگی محور جلب نماید و لذا برای هدایت تحصیلی بهتر در دوره متوسطه دوم تدوین چنین برنامه‌هایی ضروری به نظر می‌رسد. در این راستا پرسش اساسی این است که برنامه‌ی درسی ویژگی‌های عناصر شایستگی محور برای دوره متوسطه دوم چگونه است؟ و اعتبار الگوی برنامه درسی مبتنی بر شایستگی عمومی برای دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه چگونه است؟

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش با روش آمیخته اکتشافی (کیفی- کمی) و با هدف اعتبارسنجی برنامه درسی مبتنی بر شایستگی عمومی برای دوره دوم متوسطه نظری انجام شد. لذا، روش پژوهش در مرحله کیفی از نوع تحلیل محتوا با نظام مقوله‌ای قیاسی و در مرحله کمی توصیفی از نوع پیمایشی است. جامعه آماری در بخش کیفی شامل مطالعه ادبیات نظری و متون پژوهشی مرتبط با برنامه درسی شایستگی عمومی بود که با مراجعه به بانک‌های اطلاعاتی معتبر تمامی ویژگی‌های برنامه درسی شایستگی عمومی استخراج گردید. در بخش کمی هم جامعه آماری شامل متخصصان برنامه‌ریزی درسی و کلیه دبیران و کارشناسان دوره متوسطه نظری استان فارس که در این زمینه صاحب‌نظر بودند، می‌باشد. نمونه آماری در بخش کمی در دو مرحله انتخاب گردید در ابتدا ۱۰ نفر از متخصصان برنامه‌ریزی درسی به‌صورت هدفمند انتخاب و سپس از بین کلیه دبیران و کارشناسان دوره متوسطه نظری استان فارس که در زمینه برنامه‌ریزی درسی صاحب‌نظر بودند تعداد ۸۰ نفر انتخاب گردید.

ابزار اندازه‌گیری داده‌ها در این پژوهش پرسشنامه‌ای بود که براساس یافته‌های بخش کیفی تدوین شده بود. در بخش کیفی از آنجایی که مبنای نظری پژوهش تا حدودی وجود داشت، از روش تحلیل محتوای قیاسی استفاده شد. در روش تحلیل محتوای قیاسی مبنای نظری پژوهش به‌عنوان مبنای استخراج مؤلفه‌ها مدنظر قرار می‌گیرد و با مطالعه آن‌ها مفاهیم، طبقات، تم‌ها و عناصر برنامه استخراج و تبیین می‌شود. به عبارتی برای اعتبارسنجی برنامه درسی تدوین شده این بخش شامل دو مرحله بود: مرحله اول بعد از تدوین مؤلفه‌ها، چارچوب و برنامه درسی تدوین شده براساس مدل‌ها و منابع و متون معتبر، در اختیار ۱۰ نفر متخصصان برنامه‌ریزی درسی با درجه علمی استادیار به بالا قرار داده و نظرات تخصصی آنان بررسی و تحلیل گردید و در مرحله دوم پرسشنامه‌ای را براساس عناصر و ویژگی‌های شناسایی شده استخراج نموده و در اختیار کارشناسان و متخصصان برنامه‌ریزی درسی قرار داده شد که بعد از تأیید نهایی، پرسشنامه تدوین گردید. جمع‌آوری داده‌های اصلی تحقیق حاضر در مرحله کیفی و در سطح کتابخانه‌ای، فیش‌برداری از کلیه‌ی کتب، اسناد، مقالات و متون تخصصی مرتبط با برنامه درسی مبتنی بر شایستگی عمومی بود. تجزیه و تحلیل اطلاعات در دو مرحله کیفی و کمی انجام گرفت. تجزیه و تحلیل اطلاعات در مرحله کیفی با استفاده از نظام مقوله‌های کیفی قیاسی انجام گرفت کاربرد نظام مقوله‌ای قیاسی چنان است که با نظریه‌های استخراجی و جنبه‌های مختلف تحلیل و مرتبط کردن آن‌ها با متن سروکار دارد. مراحل کیفی تحلیل شامل، تعیین روشمند مقوله در عبارات یک متن است تا طی چند مرحله از تحلیل متن، مشخص شود که آن مرحله به چند نحو توصیف می‌شود. تعاریف مقوله‌ها، نمونه‌ها و موارد موردبررسی فرمول‌بندی می‌شوند. سپس مرحله‌به‌مرحله کامل و در مراحل تحلیل اصلاح می‌شوند (McKernan, 2007). پس به‌طور کلی، ایده اصلی در این روند، فرمول‌بندی معیارهای تعریف شده است که از پیشینه نظری و پرسش تحقیق به دست می‌آید و در این زمینه جنبه‌های متنی موارد موردبررسی محاسبه می‌شوند. علاوه بر این معیارها، مواد موردبررسی موردتوجه قرار می‌گیرند و مقولات، مرحله‌به‌مرحله و به‌طور آزمایشی استخراج

می‌شوند. در این حلقه بازگشتی، مقولات بارها و بارها اصلاح و از تعداد آن‌ها کاسته می‌شود تا تنها مقولات اصلی بمانند و بتوان پایایی آن‌ها را بررسی کرد. تجزیه و تحلیل اطلاعات در مرحله کمی از پرسشنامه‌ای که براساس مرحله کیفی به دست آمد استفاده شد همچنین از نرم افزار SPSS استفاده شد. به منظور اطمینان از روایی پرسشنامه، با استفاده از روش روایی محتوایی، پرسشنامه در اختیار اساتید علوم تربیتی قرار گرفت و نظرات اصلاحی ایشان در طراحی نهایی پرسشنامه منظور گردید. برای تعیین پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است نتایج حاصل از آزمون پایایی در جدول ۱ نشان داده شده است:

جدول (۱): پایایی پرسشنامه

عناصر	تعداد گویه‌ها	آلفای کرونباخ
اهداف	۱۵	۰/۸۱
محتوا	۱۸	۰/۸۴
روش	۱۰	۰/۸۲
ارزشیابی	۱۴	۰/۷۶
کل	۵۷	۰/۹۲

همچنین برای تعیین روایی پرسشنامه با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شده است نتایج حاصل از آزمون تحلیل اکتشافی در جدول ۲ گزارش شده است:

جدول (۲): آزمون بارتلت و مقدار عددی آماره KMO

آماره KMO	آماره	آزمون بارتلت
۰/۸۶۱	آماره خی دو	۸۹۴/۶۳
	سطح معناداری	۰/۰۰۰

براساس همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، روایی پرسشنامه (روایی سازه) در سطح ۰/۰۰۱ معنی‌دار می‌باشد و مقدار kmo آن برابر ۰/۸۶۱ برآورد گردید.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های بخش کیفی

براساس تحلیل محتوای کیفی با نظام مقوله‌بندی قیاسی، مفاهیم مربوط به شایستگی عمومی کدگذاری گردید و برنامه درسی مبتنی بر شایستگی عمومی برای دوره دوم متوسطه نظری طراحی

گردید. به عبارتی در این مرحله بنا بر نظر (Talebi and et al., 2011)، باید گفت برنامه درسی از تعدادی عناصر وابسته به هم شکل می‌گیرد که شامل آنچه طراح می‌خواهد انجام شود (هدف)، چه موضوعاتی می‌خواهد به کار ببرد که فرایند را به انجام رساند (محتوا)، چه راهبردهای آموزشی را به کار می‌گیرد (روش تدریس) و چگونه موفقیت طرح را تعیین می‌کند (ارزشیابی) می‌باشد که بعد از کدگذاری باز مفاهیم ثانویه جهت یکپارچه‌سازی و بهبود مقوله‌ها، کدگذاری شدند (کدگذاری محوری)، نتایج این کدگذاری در قالب چارچوب برنامه درسی مبتنی بر شایستگی عمومی دوره دوم نظری در جدول ۳ نشان داده شده است.

جدول (۳): چارچوب برنامه درسی مبتنی بر شایستگی عمومی دوره دوم متوسطه نظری

کدگذاری گزینشی		
تم اصلی	عناصر برنامه درسی	مفاهیم مشترک
برنامه درسی مبتنی بر شایستگی عمومی دوره دوم متوسطه نظری	اهداف	بیانگر فعالیت‌های گوناگون یادگیرنده باشد، هویت‌های مشترک (انسانی، ملی، اسلامی) و ویژه (قومی، زبانی و فرهنگی) را تقویت نماید، تربیت یکپارچه عقلی، ایمانی، عملی و اخلاقی، تقویت ایمان، بینش و بصیرت دینی، باور به ارزش‌های اسلامی همراه پرورش روحیه التزام عملی به احکام و آداب اسلامی استدلال و تفکر انتقادی در حل مسائل فردی و گروهی، منجر به تحقق شایستگی‌های (صفات، توانمندی‌ها و مهارت‌های زندگی) شود، آموزش فرهنگ، هنر، آداب، رسوم و مهارت‌های زندگی برای دستیابی به شایستگی‌های عمومی ایجاد مهارت در یادگیرنده در جهت تصمیم‌گیری با تجزیه و تحلیل مسائل و رویدادهای جامعه، ایجاد مهارت‌های ارتباطی و گروهی از طریق فعالیت‌های گروهی (تیم‌سازی)، همراه با تقویت احترام، آرامش و آشتی طلبی، تقویت حس استقلال، اعتماد نفس، مسئولیت‌پذیری، رشد و توسعه مهارت‌های زندگی سالم و افزایش آگاهی باشد، بیانگر کیفیت عملکرد یادگیرنده و قابل‌دستیابی و اندازه‌گیری باشد و به‌طور ویژه بیان گردد، شرایط عملکرد و محدوده زمانی نیل به آن‌ها مشخص شده باشد، استانداردهای یادگیری و سطوح عملکرد در آن‌ها اعمال شده باشد بیانگر خودآگاهی، همدلی و کسب مهارت روابط فردی و بین فردی باشد بیانگر مهارت مقابله با استرس، مدیریت عواطف و کنترل چالش‌های زندگی،
	محتوا	مطابق با شایستگی‌ها و اهداف مستخرج از آن‌ها باشد، متناسب با توانایی‌ها، نیازها و علایق یادگیرندگان و قابل‌اندازه‌گیری باشد، مطابق با اصول اهمیت، سودمندی، اعتبار، قابلیت یادگیری و انعطاف‌پذیری باشد، دانش‌آموزان، انتظارات جامعه اسلامی و زمان آموزش بیانگر ساختار دانش و پایه بودن آن برای یادگیری مادام‌العمر، استفاده از مواد یادگیری مختلف در آن پیش‌بینی شده باشد،

در ارتباط کار و مسائل شهروندی و جامعه باشد، برای فعالیت و مهارت‌های چندگانه ایجاد فرصت نماید، بیانگر رشد همه‌جانبه‌ی مؤلفه‌های شایستگی باشد، از ساده به پیچیده سازمان‌دهی گردد، برقرارکننده تعادل شایستگی‌های عمومی مبتنی بر سهل و مشکل فراهم‌کننده فرصت تقویت تخیل فراگیر در ارتباط با هدف‌های عینی باشد، همراه با یاددهی و یادگیری شایستگی‌ها و تجزیه و تحلیل آن‌ها، تسهیل در فرایند درونی کردن شایستگی‌ها متناسب با سن، جنس و هوش یادگیرندگان، آموزش تفکر انتقادی در مباحث مختلف به‌ویژه فرهنگ‌ها و خرده‌فرهنگ‌ها، تنظیم عمودی و افقی شایستگی‌های عمومی، یاددهی مفاهیم و مهارت‌های زندگی و اجتماعی به‌صورت یکپارچه و هماهنگ در دروس مختلف، تسهیلگر پیوند بین نظر و عمل باشد،		
روش‌های تدریس خطی و برنامه‌ریزی شده، تأکید بر روش‌های یادگیرنده محور؛ استفاده از روش‌های پرسشگری، تعقل و تفکر، استدلال و تفکر انتقادی، گفتمان از طریق ارتباطات و تعاملات متقابل مبتنی بر مسائل و چالش‌های اجتماعی، توجه به نیازهای ویژه و تفاوت‌های فردی، قومی، فرهنگی و جغرافیایی در به‌کارگیری روش‌ها، مطابق با انتظارات فراگیران تأکید بهینه بر استفاده از فضای مجازی، آنلاین و فناوری‌های نوین و رسانه‌های گوناگون، استفاده از روش‌های فعال و بیشتر تلفیقی، به‌کارگیری روش‌های گروهی مبتنی بر پروژه و پژوهش محور شیوه‌های گوناگون تدریس برای پرورش مهارت‌ها و شایستگی‌های عمومی به‌طور آگاهانه فعال	روش	
هدف ارزشیابی به‌طور دقیق مشخص و مستمر باشد، توجه ویژه به استانداردهای عملکردی، کاربرد انواع ارزشیابی براساس شایستگی‌های عمومی، ارزشیابی عمودی و افقی براساس شایستگی‌های عمومی، تنوع در زمان سنجش و ارزشیابی (تشخیصی، تکوینی و تراکمی)، جامعیت مبتنی بر دانش، مهارت و نگرش، معتبر بودن، پایایی داشتن، منعطف بودن، منصفانه بودن همراه با مقرون و به‌صرفه بودن ارزشیابی ارزشیابی براساس نقش تسهیلگری معلم در آموزش شایستگی‌ها، ارزشیابی کلاسی درس با هدف بهبود شایستگی‌ها، ارزشیابی از طریق پرسیدن در فرایند تدریس، برای آگاهی از میزان مهارت‌های زندگی و شایستگی‌های عمومی، ارزشیابی با هدف کشف کاستی‌های تدریس، ارزشیابی مبتنی بر توانایی تحلیل دانش‌آموز و ربط دادن موضوعات به یکدیگر؛ ارزش قائل شدن برای شایستگی‌های دانش‌آموزان در هنگام ارزشیابی؛	ارزشیابی	

یافته‌های بخش کمی

برای اعتبارسنجی برنامه درسی تدوین شده این بخش شامل دو مرحله بود: مرحله اول: عناصر و ویژگی‌های برنامه درسی مبتنی بر شایستگی عمومی که براساس مدل‌ها و منابع و متون معتبر مستخرج شده بود، در اختیار ۱۰ نفر متخصصان برنامه‌ریزی درسی با درجه علمی استادیار به بالا قرار داده و نظرات تخصصی آنان در قالب یک پرسشنامه که شامل دو قسمت (قسمت اول ویژگی‌های عناصر برنامه درسی مبتنی بر شایستگی عمومی و قسمت دوم اعتبارسنجی آن) بود، قرار داده شد تا براساس یافته‌های حاصله بتوان برنامه درسی مبتنی بر شایستگی‌های عمومی برای دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه نظری را طراحی نمود؛ نتایج این مرحله اعتبار مفاهیم و عناصر برنامه درسی طراحی شده را مورد تأیید قرارداد.

جدول (۴): فراوانی پاسخ متخصصان به ویژگی‌های برنامه درسی

سؤال	اهداف		محتوا		روش		ارزشیابی	
	خیر	بلی	خیر	بلی	خیر	بلی	خیر	بلی
آیا ویژگی‌های بیان شده در اهداف کافی است؟	-	(/۱۰۰)۱۰	-	(/۱۰۰)۱۰	-	(/۱۰۰)۱۰	-	(/۱۰۰)۱۰
آیا ادبیات بیان مناسب است؟	(/۹۰)۹	(/۱۰)۱	(/۶۰)۶	(/۹۰)۹	(/۱۰)۱	(/۹۰)۹	(/۱۰)۱	(/۱۰۰)۱۰

با توجه به جدول ۴ یافته‌های تحلیل بررسی نظرات متخصصان برنامه‌ریزی آموزشی با تأیید کامل ویژگی‌های بیان شده در اهداف، نحوه بیان را مناسب ندانسته و پیشنهادات ارائه شده اصلاح و فرم نهایی در مرحله دوم ارائه و مورد تأیید قرار گرفت. در محتوا، نحوه بیان را مناسب ندانسته و معتقد بودند که ادبیات بیان محتوا باید تغییر کند که این نظرات اصلاح و مورد مجدد تأیید قرار گرفت. در روش، معتقد بودند نحوه بیان ادبیات بایستی با تغییراتی در نظر گرفته شود. همچنین یافته‌های تحلیل بررسی نظرات متخصصان برنامه‌ریزی آموزشی به ویژگی‌های ارزشیابی و ادبیات بیان کاملاً مورد تأیید قرار گرفته است.

مرحله دوم: براساس یافته‌های مرحله کیفی و نظرات متخصصان، پرسشنامه عناصر برنامه درسی مبتنی بر شایستگی عمومی دوره دوم متوسطه تدوین و برای اعتبارسنجی آن در اختیار نمونه‌ای از کارشناسان و دبیران استان فارس که در زمینه برنامه‌ریزی درسی صاحب نظر بودند، قرار گرفت تا بتوان چارچوب برنامه درسی مبتنی بر شایستگی عمومی برخاسته از مرحله کیفی را مورد تأیید قرار دهند. برای این منظور ابتدا از آزمون خی دو استفاده شد که نتایج این آزمون در جدول ۵ نشان داده شده است.

جدول (۵): نتایج آزمون خی دو عناصر برنامه درسی مبتنی بر شایستگی عمومی از نظر کارشناسان و

عناصر	گروه	معلمان								
		خیلی کم فراوانی	کم فراوانی	متوسط فراوانی	زیاد فراوانی	خیلی زیاد فراوانی	٪ خی دو	درجه آزادی	سطح معناداری	عدم تفاوت معنادار
اهداف	متخصصان	۱	۱	۴	۳	۱۴	۵/۶۸۱	۴	۰/۲۲۴	تأیید
	معلمان	۳	۷	۱۱	۲۴	۳۵				
محتوا	متخصصان	۰	۱	۱	۱۱	۱۰	۱/۷۳۳	۴	۰/۷۸۵	تأیید
	معلمان	۱	۴	۲	۳۵	۳۴				
روش	متخصصان	۰	۱	۳	۱۲	۷	۴/۵۹۱	۴	۰/۲۰۴	تأیید
	معلمان	۰	۲	۳	۵۸	۱۷				
ارزشیابی	متخصصان	۴	۲	۵	۸	۴	۶/۰۴۶	۴	۰/۱۹۶	تأیید
	معلمان	۴	۱۱	۲۷	۳۱	۷				

بر اساس نتایج جدول ۵، مقدار خی دو محاسبه شده برای عناصر برنامه درسی مبتنی بر شایستگی عمومی در سطح آلفای ۵ درصد و با درجه آزادی ۴ از مقدار خی دو بحرانی کوچکتر است؛ لذا می توان گفت از لحاظ آماری بین نظر کارشناسان و معلمان به لحاظ عناصر برنامه درسی مبتنی بر شایستگی عمومی تفاوت معناداری وجود ندارد؛ بنابراین برنامه درسی تدوین شده، مورد تأیید قرار می گیرد و از این نظر قابل اعتبار است. در ادامه برای اعتبارسنجی برنامه درسی مبتنی بر شایستگی عمومی، از روش آلفا کرونباخ برای تأیید پایایی پرسشنامه تدوین شده اقدام گردید که نتایج گویای آن بود که ضرایب آلفا کرونباخ به ترتیب اهداف، محتوا، روش، ارزشیابی و کل پرسشنامه ۰/۸۲، ۰/۷۶، ۰/۹۲ و ۰/۸۴ است.

بحث و نتیجه گیری

هدف این پژوهش، اعتبار سنجی برنامه درسی مبتنی بر شایستگی عمومی برای دوره دوم متوسطه نظری بود. برای دستیابی به این هدف سه فعالیت عمده در قالب سه گام، صورت گرفت. فعالیت اول در راستای شناسایی مهم ترین عناصر برنامه درسی مبتنی بر شایستگی و ویژگی های آن عناصر از متون و منابع علمی با عنایت به روش اسنادی بود. فعالیت دوم انجام مصاحبه با متخصصان رشته برنامه درسی جهت شناسایی ویژگی های عناصر برنامه درسی مبتنی بر شایستگی بود. فعالیت سوم نیز پس از جمع یافته ها، حذف موارد تکراری و طبقه بندی آن ها، در راستای اعتباریابی الگوی برنامه درسی مبتنی بر شایستگی عمومی برای دوره دوم متوسطه نظری انجام شد. در این پژوهش، عناصر هدف، محتوا و فعالیت های یادگیری، روش و ارزشیابی به عنوان مهم ترین عناصر برنامه درسی در رویکرد شایستگی شناسایی شد.

این یافته‌ها با برخی از یافته‌های مطالعات (Durandish and et al (2019)؛ Mohammadi, Abedini؛ Shafiee (2017)؛ Yazdani, Abbasi, hasani, Aliasgari (2018)؛ Beltrak, Mansouri (2019)؛ Momeni؛ Owahdi, M. Mazāheri, (2016)؛ Hedayati, Maleki, Sadeghi, Sadipoor (2016)؛ Sánchez, 2018؛ (2019) Nkya and Huang, (2019)؛ Mahmouei, H. Shariatmadari, (2008)؛ Zeller, (2016)؛ Soare, 2015 همسو می‌باشد. همچنین در پژوهش حاضر برای عنصر هدف، ویژگی‌هایی از قبیل تربیت یکپارچه عقلی، ایمانی، عملی و اخلاقی؛ تقویت ایمان، بینش و بصیرت دینی، باور به ارزش‌های اسلامی همراه پرورش روحیه التزام عملی به احکام و آداب اسلامی؛ استدلال و تفکر انتقادی در حل مسائل فردی و گروهی، منجر به تحقق شایستگی‌های (صفات، توانمندی‌ها و مهارت‌های زندگی) شود و همراه آموزش فرهنگ، هنر، آداب، رسوم و مهارت‌های زندگی برای دستیابی به شایستگی‌های عمومی همچنین وضوح در بیان هدف‌ها، مشخص بودن استانداردها و سطوح اهداف، جامعیت از لحاظ شمول ابعاد دانش، مهارت و نگرش، قابل اندازه‌گیری بودن و واقع‌بینانه بودن به دست آمد. این یافته‌ها با پژوهش‌هایی (Hedayati, Maleki, Sadeghi, Durandish and et al., (2019)؛ Singla (2005)؛ Cheng 2012؛ Ahmadi (2019)؛ Owahdi, Mazāheri, (2016)؛ Sadipoor, (2016) همسو می‌باشد.

یافته‌ها در زمینه عنصر محتوا و فعالیت‌های برنامه درسی مبتنی بر شایستگی عمومی، ویژگی‌هایی از قبیل، جذاب باشد، متناسب با توانایی‌ها، نیازها و علایق یادگیرندگان باشد؛ با توجه به ساختار دانش و پایه بودن برای یادگیری مادام‌العمر باشد، مواد یادگیری مختلف در آن پیش‌بینی شده باشد، در ارتباط کار و مسائل شهروندی و جامعه باشد، برای فعالیت و مهارت‌های چندگانه ایجاد فرصت نماید، همراه با رشد همه‌جانبه‌ی مؤلفه‌های شایستگی باشد، از ساده به پیچیده سازمان‌دهی گردد و غیره را به دست داد این بخش از یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های (Mohammadi, Abedini Beltrak, Mansouri (2019)؛ Ardriyati and Purwanto (2013)؛ Hedayati, Maleki, Sadeghi, Sadipoor, (2016) همسو می‌باشد. همچنین در زمینه فعالیت‌های یادگیری در برنامه مبتنی بر شایستگی نیز ویژگی‌هایی نظیر فعال بودن دانش‌آموز، تلفیقی بودن فعالیت‌ها، توجه به فعالیت‌های فردی و گروهی دانش‌آموزان، ارتباط با دنیای کار، تسهیلگر بودن در پیوند بین نظر و عمل و مشارکتی بودن فعالیت‌ها به دست آمد که این یافته با نتایج پژوهش‌های (Ford (2014)؛ Yazdani, Abbasi, hasani, Aliasgari (2018)؛ Koenen (2015) همسو می‌باشد.

در زمینه عنصر روش برخلاف دیگر عناصر، کثرت چندان‌ی در ویژگی‌ها مشاهده نمی‌شود. در این زمینه نتایج به‌دست‌آمده، تأکید بر روش‌های یادگیرنده محور؛ استفاده از روش‌های پرسشگری، توجه به نیازهای ویژه و تفاوت‌های فردی، قومی، فرهنگی و جغرافیایی در به‌کارگیری روش‌ها، تأکید بهینه بر استفاده از فضای مجازی، آنلاین و فناوری‌های نوین و رسانه‌های گوناگون، استفاده از روش‌های فعال و بیشتر تلفیقی، به‌کارگیری روش‌های گروهی مبتنی بر پروژه، توصیه می‌شود. این یافته با نتایج

پژوهش‌های (Durandish and et al (2019)؛ Ahmadi (2019)؛ Mohammadi, Abedini Beltrak, Mansouri (2019)؛ Koenen, (2015) همسو می‌باشد.

در نهایت برای عنصر ارزشیابی در پژوهش حاضر، ویژگی‌هایی از قبیل توجه ویژه به استانداردهای تعیین‌شده، در نظر داشتن مکانیزم‌های بازخورد، توجه به انواع سنجش و ارزشیابی و جامعیت در ارزشیابی و همچنین توجه ویژه به استانداردهای عملکردی، کاربرد انواع ارزشیابی براساس شایستگی-های عمومی، ارزشیابی عمودی و افقی براساس شایستگی‌های عمومی، تنوع در زمان سنجش و ارزشیابی (تشخیصی، تکوینی و تراکمی)، جامعیت مبتنی بر دانش، مهارت و نگرش، معتبر بودن، پایایی داشتن، منعطف بودن، منصفانه بودن همراه با مقرون و به‌صرفه بودن ارزشیابی، ارزشیابی براساس نقش تسهیلگری معلم در آموزش شایستگی‌ها، ارزشیابی کلاسی درس با هدف بهبود شایستگی‌ها، ارزشیابی از طریق پرسیدن در فرایند تدریس، برای آگاهی از میزان مهارت‌های زندگی و شایستگی‌های عمومی، ارزشیابی با هدف کشف کاستی‌های تدریس، ارزشیابی مبتنی بر توانایی تحلیل دانش‌آموز و ربط دادن موضوعات به یکدیگر، ارزش قائل شدن برای شایستگی‌های دانش‌آموزان در هنگام ارزشیابی و همراه با ارزشیابی گروهی و فردی مبنی بر شایستگی‌ها مانند مقاله و پروژه شناسایی شد. این بخش از یافته‌ها نیز با نتایج (Durandish and et al (2019)؛ Hedayati, Maleki, Sadeghi, Sadipoor, (2016)؛ Mohammadi, Abedini Beltrak, Mansouri, (2019)؛ Koenen (2015) همسو می‌باشد.

نتایج آزمون‌های دو عنصر برنامه درسی مبتنی بر شایستگی عمومی حاکی از آن است که کارشناسان و معلمان اعتقاد دارند که دانش‌های عمومی و تخصصی (تربیتی) مهارت‌ها و توانایی‌های عمومی، توانایی‌های ذهنی و تخصصی (تربیتی) نگرش‌ها و گرایش‌ها و اعتقادات عمومی، نگرش‌ها و گرایش‌ها و اعتقادات اصلی و تخصصی (تربیتی) یاد شده جزء شایستگی‌های اساسی دوره دوم متوسطه نظری تلقی می‌شود و تفاوت‌ها صرفاً در خصوص میزان تأکید هر یک از دو گروه می‌باشد که با یافته‌های پژوهشی (Momeni, Mahmoudi, H. Shariatmadari (2008) همخوانی دارد همچنین یافته‌های اعتبار سنجی برنامه درسی تدوین‌شده در طی دو مرحله از نظر متخصصان برنامه‌ریزی درسی با درجه علمی استادیار به بالا از نظر ویژگی‌های بیان‌شده در عناصر برنامه درسی مبتنی بر شایستگی برای دوره دوم متوسطه نظری و همچنین مناسب بودن بیان ادبیات مورد تأیید قرار گرفت و به‌علاوه یافته‌ها در مرحله تحلیل عاملی از نظر کارشناسان و دبیران صاحب‌نظر اعتبار برنامه درسی مبتنی بر شایستگی عمومی برای دوره دوم متوسطه نظری را مورد تأیید قرار داد. نتیجه این یافته با نتایج پژوهش‌های (Durandish and et al (2019)؛ Hedayati, Maleki, Sadeghi, Sadipoor (2016)؛ Ahmadi (2019)؛ Mohammadi, Abedini Beltrak, Mansouri (2019)؛ Koenen (2015)؛ Momeni, Shariatmadari (2008) همسو می‌باشد. در نتیجه این یافته می‌توان بیان کرد از جمله حوزه‌هایی که از رویکردها و نظرات مربوط به شایستگی‌ها استفاده نموده و به بهره‌مندی خود

افزوده، برنامه درسی است. برنامه درسی مبتنی بر شایستگی که منبعث از این ادبیات است رویکرد مناسب جهت طراحی برنامه‌های درسی عصر حاضر است. اتخاذ این رویکرد در برنامه درسی موجب می‌شود که شایستگی‌ها به‌خصوص شایستگی عمومی، محور برنامه درسی قرار گیرند؛ بنابراین، عناصر برنامه درسی (هدف، محتوا، روش و ارزشیابی) براساس آن شکل می‌گیرند. از این‌روی، برنامه درسی مبتنی بر شایستگی از حیث ویژگی‌های منحصربه‌فرد خود، در سال‌های اخیر مورد توجه خاص اغلب نظام‌های آموزشی جهان قرار گرفته است. به‌زعم صاحب‌نظران، نقاط قوت این رویکرد موجب شده است که میزان استفاده از آن رو به افزایش باشد. به‌طوری‌که برنامه درسی مبتنی بر شایستگی بر رشد شایستگی‌های اساسی موردنیاز فراگیران در زندگی اجتماعی تأکید دارد. از این‌روی در این پژوهش سعی بر آن بود که عناصر اصلی و ویژگی‌های آن شناسایی و اعتبارسنجی گردد. لذا با توجه به یافته‌ها و این‌که برای اولین بار در ایران به‌خصوص در نظام جدید آموزشی این مهم انجام‌یافته است، می‌توان گفت طراحی برنامه درسی مبتنی بر شایستگی عمومی برای دوره دوم متوسطه نظری می‌تواند نقش مهمی در تشخیص و تعیین شایستگی‌ها، دانش و مهارت‌های موردنیاز با توجه به شایستگی‌های تعیین‌شده برای برنامه ریزان درسی به‌خصوص برای دوره دوم متوسطه نظری را فراهم آورد. چراکه، یکی از رسالت‌های اساسی برنامه‌درسی مبتنی بر شایستگی، فراهم کردن شرایطی است که در آن منابع انسانی از دانش و نگرش و مهارت‌هایی برخوردار شوند که با نیازها و شرایط متغیر و نوین فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی متناسب و هماهنگ باشند. از این‌رو، اهتمام به این امر و تسهیل تحقق آن مستلزم طراحی و اعتبارسنجی برنامه درسی مبتنی بر شایستگی‌های عمومی در دوره دوم متوسطه نظری می‌باشد.

با توجه به یافته‌های این پژوهش به معلمان گرامی و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت پیشنهاد می‌شود که در جهت سوق برنامه درسی به‌سوی پرورش شایستگی‌ها، ویژگی‌های شناسایی‌شده برای هر یک از عناصر هدف، محتوا و فعالیت‌های یادگیری، روش و ارزشیابی را در فرایند آموزش اعمال کنند. همچنین، از آنجاکه رشته برنامه درسی مطابق با برنامه مصوب رشته برنامه درسی پس از سه سال اجراء، مورد ارزشیابی قرار خواهد گرفت و پنج سال پس از اجراء، قابل‌بازنگری خواهد بود و با توجه به اینکه پژوهش حاضر به‌طور ویژه به دوره دوم متوسطه نظری اختصاص دارد، به متصدیان ارزشیابی برنامه درسی پیشنهاد می‌شود که با عنایت به اصل «پاسخگویی برنامه به نیازهای جامعه» در ارزشیابی از عناصر برنامه درسی این رشته، به یافته‌های این پژوهش در جهت تدوین معیارهای ارزشیابی توجه فرمایند. همچنین به طراحان برنامه درسی پیشنهاد می‌شود که در راستای پرورش شایستگی‌های معلمان، در تعیین اهداف، انتخاب محتوا و روش‌های تدریس و اتخاذ روش‌های ارزشیابی دستاوردهای یادگیری به یافته‌های این پژوهش توجه نمایند. علاوه بر این، یافته‌های این پژوهش می‌تواند در بررسی میزان شایستگی محور بودن برنامه درسی دوره دوم متوسطه نظری کارگشا باشد.

References

- Ahmadi, S. (2019). Evaluating Curriculum According to Competencies from the perspective of Technology Engineering's Students of Shiraz Industrial University. *Journal of Curriculum Research*, 2(16): 224-244. [in Persian]
- Parson, L., Childs, B., & Elzie, P. (2018). Using Competency-Based Curriculum Design to Create a Health Professions Education Certificate Program the Meets the Needs of Students, Administrators, Faculty, and Patients, *Health Professions Education*, 4(3), 207-217.
- Koenen, A. K., Dochy, F., & Berghmans, I. (2015). A phenomenographic analysis of the implementation of competence-based education in higher education. *Teaching and Teacher Education*, 50, 1-12.
- Andronache, D., Bocoş, M., and Neculau, B. C. (2015). A systemic-interactionist model to design a competency-based curriculum. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 180, 715-721.
- Byham, WandMoyer, R (2002). Using Competencies to Build a Successful rganization. Canada: DDI
- Cave ,EandMc Keown ,P(1993). Managerial Effectiveness: The Identification of Need. *Management Education and Development* , 24 (2) pp122-137.
- Cheng, M. S. (2012). "A competency model for Culinology graduates: Evaluation of the Research Chefs Association's Bachelor of Science in Culinology core competencies". Graduate Theses and Dissertations, Iowa State University.
- Deye, S.(2018). A Look at Competency-based Education in K-12 *Schools*, Ncsl, 26(30), 1-6.
- Dilmore T, Moore D., & Bjork Z. (2011). Implementing Competency-Based Education: A Process Workbook, University of Pittsburgh Press.
- Dochy, P., & Nickmans, G. (2005). Competence-based education and assessment. Theory and practice of flexible learning. Utrecht: Lemma.
- Durandish A. R. Naderi, Ez., & Seif Naraghi, M. (2019). Designing a curriculum framework based on the competence of industrial mechanics in the second year of high school. *Educational innovations*, 18(71):7-38. [in Persian]
- Fathi Vajargah, K. (2016). *Principles and concepts of curriculum planning*. Tehran: Bal. [in Persian]
- Ford, K. (2014). Competency-Based Education: History, Opportunities, and Challenges. Published by UMUC Center for Innovation In Learning and Student Success (CILSS).
- Gentry, W., & Hubbard, R. (2004). entrepreneurship and household savings. manuscript Columbia. *Advances in Economic Analysis and Policy*, 4(1). University Business School. New York.
- Haunstein, p. (2000). Competency Modeling Approaches and strategies. <http://www.csae.com/client/csae.pdf>
- Hedayati, A. Maleki, H. Sadeghi, A., & Sadipoor, E (2016). "Design and validate a competency-based curriculum template Master's degree program in the

- curriculum Quarterly of Qualitative Research in Curriculum Studies". 1(4): 27-61. [in Persian]
- Koenen, A. K., Dochy, F., and Berghmans, I. (2015). A Phenomenographic analysis of the implementation of competence-based education in higher education. *Teaching and Teacher Education*, 50, 1-12.
- McKernan, J. (2007). *Curriculum and imagination: Process theory, pedagogy- and action research*. New York: Routledge.
- Mohammadi, M., Abedini Beltrak, M., & Mansouri, S. (2019). Build and validate a constructive curriculum scale in higher education. *Higher Education Curriculum Studies*, 10(19):123-148. [in Persian]
- Momeni Mahmouei, H., & Shariatmadari A. (2008). A competency based curriculum model for undergraduate course on primary education. *Quarterly Journal of Management and Planning in Educational Systems*.(1) , 128-149. [in Persian]
- Nkya, H., & Huang, F. (2019). Community Awareness for Competency Based Curriculum, A Case of Parents of Public Secondary School Students in Arusha Tanzania, *International Journal of Academic Management Science Research*, 3(3), 19-23.
- Owhadi, M., & Mazāheri, H. (2016). Validating the curriculum guide to "life skills and manners" education curriculum. *Quarterly Journal of Educational Innovations*. 11(4): 165-186.
- Purwanto, S., and Ardriyati, W. (2013). Redesigning a Competence-based Syllabus of English for Information Technology: A Case Study at Unisbank. *Journal Ilmiah Dinamika Bahasa dan Budaya*, 8(1), 66-76.
- Ryan, Sh. L. (2011). Development of a competency-based curriculum in the active management of the third stage of labor for skilled birth attendants. *Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the Doctor of Nursing Practice in the Graduate School of The Ohio State University*.
- Safi, A. (2011). *Primary education, secondary and high school*, Tehran: Samat. [in Persian]
- Sánchez C, Fermín, S. A., Martín C., López D., Ageo A., Cabré J., Garcia J., Aranda J., & Gibert K. (2018). Competency Maps: An Effective Model to Integrate Professional Competencies across a STEM Curriculum, *Journal of Science Education and Technology*, 27(5):448-468.
- Shafiee, F. (2017). "Competency Based Curriculum, National Conference on Educational Psychology and Elementary and Preschool Planning and Education, Shadegan, Islamic Azad University", Shadegan Branch. [in Persian]
- Singla P.K., Rastogi K. M., & Sunita Rani J. (2005). *Developing Competency-Based Curriculum For Technical Programms*. National Sympasium on Engineering Education./India Institute of Science, Bangalore.
- Soare, E. (2015). Using the Complex Learning Situation Model in the Evaluation of Competences. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 180, 1-6.
- Sudsomboon, W. (2007). *Construction of A Competency-Based Curriculum Content Framework For Mechanical Technology Education Program on Automotive Technology Subjects. Proceedings of the ICASE Asian Symposium* . Pattaya, Thailand, retrieved on 4th Feb, 2011 from http://www.kmutt.ac.th/rippc/pdf/abs50/5030_03.pdf.
- Tajik, A. (2004). Education; Civil society, rights and citizenship education. *Ain Aban*,. 32 and 33.

- Talebi, B., Moradi, S., Pakdel Bonab, M., & Zemestani, GH. (2011). Determining the level of professional qualifications and competencies of teachers. *The first national conference on education in Iran 1404*.
- Walsh, JL. (2002). "Educational of professionals: Is there a role for a competency-based approach"? Australia: University of Queensland Publication;
- Yazdani, F., Abbasi, E., hasani, M., & Aliasgari, M. (2018). Designing and Validating the Curriculum of Social Education Lesson of the First Level of High School, Based on the High Level Documents. *Psychology and Education Sciences Research in school and virtual learning*, 2(22): 95-117. [in Persian]
- Zeller, M. P., Sherbino, J., Whitman, L., Skeate, R., & Arnold, D. M. (2016). "Design and Implementation of a Competency-Based Transfusion Medicine Training Program in Canada". *Transfusion medicine reviews*, 30(1), 30-36.

